

KANSALLISKIRJASTON KOKOELMAPOLITIikka 2009 - 2015

Johtoryhmän käsittely 9.10.2008
Johtokunta hyväksynyt 12.12.2008

SISÄLLYS

1. Kokoelmapolitiikan merkitys	3
Kansalliskirjasto tieteellisenä kirjastona	
Kansalliskirjaston tehtävä	
Kokoelman hallinnan lähtökohta	
Kansalliskirjaston asiakkaat	
2. Yleiskuvaus kirjaston kokoelmasta	5
Kansalliskokoelma	
Historialliset kokoelmat	
Karttuva tiedekokoelma	
3. Aineistojen valintaperiaatteet	7
Karttuvan tiedekokoelman valinta ja linjaukset	
Erityisesti elektronista aineistoa koskevat linjaukset	
Hankintaohjelma	
Kansalliskokoelman aineiston valinnasta	
4. Lahjoitukset ja talletukset	10
5. Kokoelman löytyvyys ja saavutettavuus	11
6. Kokoelman arviointi - menetelmät ja toimenpiteet	12
7. Säilytys, tilat ja poistot	12
8. Suhde muihin kirjastoihin sekä yhteistyö	13

1. Kokoelmapolitiikan merkitys

Kansalliskirjaston kokoelmapolitiikka ohjaa kirjaston kokoelmien muodostamista ja kehittämistä. Kokoelmapolitiikka kuvaa Kansalliskirjaston kokoelmaa, sen valtakunnallista ja kansainvälistä merkitystä sekä linjaa osto-, valinta-, lahjoitus- ja poistoperiaatteet.

Uutuushankinnan valintaperiaatteet kuvaavat karttuvaa tiedekokoelmaa sekä kansalliskokoelman osalta niitä periaatteita, joilla ulkofennica-kokonaisuutta sekä verkkoarkistoa kartutetaan. Kokoelmapolitiikkaan kuuluvassa hankintaohjelmassa kuvataan yksityiskohtaisesti ajantasaisen tiedekokoelman kartuntaperiaatteet.

Kokoelmapolitiikkaa täydentävät 1) säilytyspolitiikka 2) digitointipolitiikka ja 3) kuvailupolitiikka valmistuvat vuonna 2009.

Kansalliskirjaston tehtävä

Kansalliskirjasto on Suomen vanhin tieteellinen kirjasto. Kirjaston kokoelma edustaa monisatavuotista tiedekirjallisuuden ja kirjakulttuurin jatkumoa. Kirjasto palvelee koko kansakuntaa säilyttämällä julkaistun kulttuuriperinnön tuleville sukupolville. Nykyistä tutkimusta se palvelee hankkimalla painoaloillaan koti- ja ulkomaista tutkimuskirjallisuutta.

Toimintaa ohjaavat säädökset ja sopimukset

- [Yliopistolaki](#) (645/1997; uusitut 25 § ja 25 a § 586/2006)
- [Laki kulttuuriaineistojen tallettamisesta ja säilyttämisestä](#) (1433/2007)
 - sekä siihen liittyvä Opetusministeriön asetus (valmistuu 2009)
- Kansalliskirjaston johtosääntö (14.2.2007) ja työjärjestys
- [Kansalliskirjastostrategia 2006 - 2015](#) (17.11.2005)
- [Kirjastosopimus kirjasto- ja tietopalveluista Helsingin yliopiston ja Kansalliskirjaston välillä 2007 - 2009](#) (6.6.2007).

Kansalliskirjasto tieteellisenä kirjastona

Kansalliskirjastolla on Suomessa ainutlaatuinen kansainvälinen, monitieteinen historiallinen kokoelma. Vapaakappalelainensäädännön ansiosta lähes koko suomalainen julkaistu kulttuuriperintö on historian ja kulttuurin tutkijoiden saatavilla tutkimuksen lähde- eli tutkimusaineistona. Historiallinen kokoelma liittyy Suomen osaksi eurooppalaista kulttuuriperintöä. Se kertoo, miten kansainvälinen tiede ja kirjallinen kulttuuri on ollut Suomessa käytettävissä.

Kirjaston nykyinen kokoelma perustuu 1) lakisääteiselle säilyttävälle tehtävälle 2) kirjaston rooliin humanistisena tieteellisenä kirjastona.

Ajantasainen tiedekokoelma muodostuu seuraavista painopistealoista:

- Historian tutkimus
- taiteiden tutkimus
- Venäjän ja Itä-Euroopan tutkimus
- filosofia.

Näiden tiedekokonaisuuksien hankintalinjauksista sovitaan Helsingin yliopiston kanssa. Kirjasto palvelee valtakunnallista tiedeyhteisöä erityisesti seuraavilla aloilla:

- Kirja- ja oppihistoria
- Filosofia ja filosofian historia
- Taideteoria ja –filosofia
- Antiikin tutkimus
- Kartografian historia
- Venäjän ja Itä-Euroopan tutkimus
- Lähdejulkaisut: klassikot, kootut teokset, kriittiset editiot, kirjekokoelmat.

Kirjasto hankkii sivistyksellisesti merkittävää aineistoa pitkäaikaiseen kansalliseen käyttöön.

Opetusministeriön asettaman tutkimusinfrastruktuurihankkeen johtoryhmä¹ on vuonna 2009 määritellyt Kansalliskirjaston kokoelmat yhdeksi kansallisen tason tutkimusinfrastruktuuriksi. Tämä tarkoittaa, että kokoelma kansallisena aineistovarantona mahdollistaa humanistisen ja yhteiskuntatieteellisen tutkimus- ja innovaatio toiminnan. Erityisesti tällöin tarkoitetaan kokoelmaa tutkimusaineistona.

Kansainvälisesti kirjasto on laajin ja kattavin suomalaisten julkaisujen arkisto. Eräät kirjaston erikoiskokoelmat ovat kansainvälisesti ainutlaatuisia ja merkittävä osa eurooppalaista kulttuurihistoriaa. Esimerkkinä voidaan mainita A.E.Nordenskiöldin kartografinen kirjasto, keskiaikaisten pergamenttifragmenttien kokoelma, Hebraica-kokoelma sekä Monrepos-kokoelma. Slaavilaisen kirjaston autonomian aikana karttunut osa (vuodet 1828 – 1917) on laajin Venäjän ulkopuolinen 1800-luvun kokoelma.

Kokoelman hallinnan lähtökohta

Kokoelma kehittämisen ja hallinnan lähtökohtina ovat pitkäjänteisyys, tieteellinen syvyys ja jatkuva vuorovaikutus tiedeyhteisön kanssa.

Kansalliskokoelman muodostamisen ja hoidon osalta kirjaston kokoelmapolitiikka on pääosin määritelty lakisääteisesti. Kokoelmapolitiikan hankintalinjaukset koskevat pääosin kirjaston karttuvia tiedekokoelmia, eli humanistista ja slaavilaista kokoelmaa. Lahjoitusten ja talletusten osalta kokoelmapolitiikan linjaukset koskevat kaikkia kirjaston kokoelmia.

¹ [Kansallisen tason tutkimusinfrastruktuurit: nykytila ja tiekartta. Opetusministeriön julkaisuja 2009:1](#)

Kokoelman kehittämisen haasteet

Kokoelman kehittämisen haasteet ovat kokoelmien globaalin digitaalisen saavutettavuuden parantaminen sekä aineiston pitkäaikaisen säilymisen varmistaminen. Näihin haasteisiin annetaan vastauksia digitointi- ja säilytyspolitiikassa.

Kokoelmapolitiikka ja hankintaohjelma määrittää

- Kansalliskirjaston valtakunnalliset kokoelmavastuut sekä tieteenalavastuut Helsingin yliopiston sisällä
- integroidun hankinnan periaatteet (elektroninen/painettu)
- tutkimuskirjallisuuden hankinnan painopistealueet
- lahjoitusten ja talletusten vastaanoton periaatteet
- kokoelman löytyvyyden ja saavutettavuuden
- kokoelmien arvioinnin, karsinnan ja poistojen periaatteet.

Kansalliskirjaston asiakkaat

Kansalliskirjaston asiakkaista merkittävä osa on akateemisia tutkijoita, yliopistojen opettajia ja yliopistojen jatko-opiskelijoita. Kokoelmaa hyödyntävät tutkijoiden ja opiskelijoiden lisäksi myös eri alojen harrastajat, sukututkijat, lehtien ja kirjojen toimittajat, joukkoviestimet ja kulttuurilaitokset. Kansainväliset tutkijat käyttävät erityisesti Slaavilaista kirjastoa, erikoiskokoelmia, käsikirjoituksia ja kartta-aineistoja. Asiakkaiden tiedontarpeiden taso ja syvyys vaihtelee peruskysymyksistä syvälle erityisalojen sisälle meneviin kysymyksiin. Helsingin yliopistosta tulee noin puolet paikallisasiakkaista, pääosin humanistisesta ja valtiotieteellisestä tiedekunnasta.

2. Yleiskuvaus kirjaston kokoelmasta

Kansalliskokoelma

Kirjasto tarjoaa tutkijoille ja muille tiedon tarvitsijoille kansallisena arkistokokoelmana kansalliskokoelman, jonka karttuminen on virallisesti alkanut lain voimalla vuodesta 1707. Jo 1600-luvulla suomalaisilla kirjapainolla oli velvoite luovuttaa tuotteensa kirjastolle. Nykyään vapaakappalekokoelma karttuu painotuottein, tallentein ja verkkojulkaisuin ([Laki kulttuuriaineistojen tallettamisesta ja säilyttämisestä 1433/2007 sekä asetukset, jotka valmistuu syksyllä 2008](#)). Kirjasto hankkii luovutettujen vapaakappaleiden täydennykseksi ns. ulkofennica-aineistoa, eli suomalaisten ulkomailla luomaa, suomenkielistä ja Suomea koskevaa aineistoa. Kansallinen äänitearkisto tarjoaa maan laajimmat julkiset äänitearkistopalvelut.

Vapaakappalekokoelma on arkistokokoelma, jota käytetään esimerkiksi historian- ja kulttuurintutkimuksen lähdeaineistona. Kokoelma palvelee etupäässä tutkimustarkoitusta. Kirjaston tärkein tehtävä on kerätä ja säilyttää Suomessa julkaistut kansalliset aineistot

sekä asettaa nämä nykyisen ja tulevien sukupolvien käyttöön. Kansalliskokoelman laajuus on noin 30 hyllykilometriä ja kansallisessa äänitearkistossa on 150 000 äänitettä.

Historialliset kokoelmat

Kirjaston historialliset kokoelmat palvelevat oppi- ja kulttuurihistoriallista tutkimusta. Humanistisen kokoelman perustan muodostavat Senaatin Julkinen kirjasto sekä Turun palon (1827) jälkeiset suuret, pääosin Pietarista 1800-luvun alkupuolella saadut lahjoituskokoelmat, jotka käsittivät tiedekirjallisuutta 1400-luvulta alkaen. Lahjoitusten vanhimmat ja harvinaiskirjat on poimittu erikoiskokoelmiksi (Inkunaabelit, 1500-luvun kirjallisuus, Rariteettikokoelma), ja humanistinen kokoelma sisältää lähde- ja tiedekirjallisuutta vuodesta 1600 alkaen. Humanistiseen kokoelmaan on eri aikoina liitetty lukuisia yksityiskokoelmia, ja se sisältää myös Venäjältä vapaakappaleina saatua länsimaisilla kielillä julkaistua aineistoa.

Venäjän historian ja autonomian ajan tutkimuksen keskeinen lähdeaineisto on Slaavilaisen kirjaston vapaakappaleina karttunut kokoelma vuosilta 1828 – 1917. Se on laajin Venäjän ulkopuolinen 1800-luvun venäläisten julkaisujen kokoelma. Autonomian aikana karttuneista vapaakappalekokoelmista ainutkertaisia itämaisten kielten ja kulttuurien tutkimuksen lähdeaineistoja ovat mm. Caucasic, Arabica, Persica, Turcica, Armeniaca ja Hebraica. Vastaavat kielten mukaiset kokoelmat ovat Baltian alueelta.

A.E. Nordenskiöldin kokoelma kuuluu UNESCO:n maailmanperintörekisteriin ja on kartografian historian keskeinen lähdeaineisto. Monrepos'n kartanokirjasto on uniikki valistusajan kirjallisuuskokoelma ja edustaa aikansa sivistyskäsitystä.

Käsikirjoituskokoelma antaa vahvan pohjan Helsingin yliopiston historian ja myös muun suomalaisen oppi- ja sivistyshistorian tutkimukselle. Kokoelmaan kuuluu myös papyruksia, itämaisia käsikirjoituksia sekä keskiaikaisia pergamenttifragmentteja.

- Humanistisen kokoelman vanha tiedekirjallisuus n. 416 000 nidettä (n. 10,5 hkm)
- Venäläinen autonomian ajan vapaakappalekokoelma n. 170 000 nidettä (n. 2,5 hkm)
- Käsikirjoituskokoelma: n. 500 yksityisarkistoa, 100 yhteisöarkistoa (n. 3 hkm)
- Historiallisia tieteellisiä aikakauslehtiä
- Ulkomaisia sanomalehtiä
- 400 inkunaabelia
- 40 erikoiskokoelmaa
- yli 10 000 pergamenttifragmenttia.

Karttuva tiedekokoelma

Karttuva tiedekokoelma palvelee erityisesti humanistista tutkimusta. Keskeiset tieteenalat ovat historiatieteet, Venäjän ja slaavilaisten kulttuurien tutkimus sekä taiteiden tutkimus. Perustana nykykokoelmien kehittymiselle on ollut kirjaston asema humanististen

tieteenalojen keskuskirjastona vuosina 1982 - 2004, mutta myös kansalliskokoelmaan ja historiallisiin kokoelmiin kohdistuvan tutkimuksen tukeminen.

Tiedekirjallisuuden ajantasaisella kartuttamisella ennakoidaan myös tulevaisuuden tutkimustarpeita ja rakennetaan suomalaisen tutkimuksen infrastruktuuria. Vuotuinen kartunta on noin 10 000 monografianimekettä ja noin 1200 lehtivuositietoa. Elektroninen hankinta on pääsääntöisesti yhteishankintaa Helsingin yliopiston kanssa. Karttuvan humanistisen kokoelman laajuus on noin 20 hyllykilometriä ja slaavilaisen kokoelman puolestaan vajaa 8. Mikromuodossa olevaa aineistoa kuuluu tiedekokoelmaan kaikkiaan yli 40 000 yksikköä

3. Aineistojen valintaperiaatteet

Karttuvan tiedekokoelman valinta ja linjaukset

Hankintaohjelma määrittää Kansalliskirjaston humanistisen ja yhteiskuntatieteellisen tietoa-aineiston hankinta-alat.

Aineiston valinnassa kiinnitetään huomiota humanistis-yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen tukemiseen ja Kansalliskirjaston valtakunnalliseen tutkimukselliseen ja sivistykselliseen rooliin. Kansalliskirjastolla on merkittävä tehtävä arvokkaiden tietosisältöjen hankkijana, joita Suomen kaltaiseen pieneen maahan hankitaan vain yhteen kirjastoon.

Kaikessa valinnassa kirjasto pyrkii yhteistyöhön ja työnjakoon kumppanuuskirjastojen kanssa. Erityisen tärkeitä yhteistyökumppaneita ovat Helsingin yliopiston keskustakampuksen tiedekirjastot sekä Helsingin yliopiston oppiaineet ja lähialojen muut kirjastot. Elektronisten aineistojen valinnassa kirjaston asiantuntijat osallistuvat tieteenalakohtaisiin asiantuntijaryhmiin. Tutkijat ja asiantuntijat tekevät hankintaehdotuksia suoraan kirjastolle. Kansalliskirjasto on mukana Helsingin yliopiston kirjastolaitoksen hankintakilpailutuksissa. Valtaosa karttuvan tiedekokoelman aineistosta hankitaan ostamalla. Karttuvaan tiedekokoelmaan hankitaan ulkomaisen aineiston ohella valikoidusti kotimaista tutkimuskirjallisuutta.

Kirjaston tiloissa toimivan Amerikka-kirjaston aineiston valinnan tekee sen henkilökunta. Hankittu kirjallisuus jää osaksi Kansalliskirjaston kokoelmaa.

Tiedekokoelman hankinnan linjaukset:

- hankitaan tieteellisesti korkeatasoista aineistoa, jolla on tutkimuksen kannalta pysyvää arvoa
- tiedekokoelman muodostuksessa pyritään pitkäjänteisyyteen
- hankitaan sivistyksellisesti merkittävää aineistoa, vaikkei siihen kohdistuisi suurta päivänkohtaista kysyntää

- seurataan ja tuetaan humanistisen tutkimuksen suuntauksia ja tieteellisessä julkaisemisessa tapahtuvaa kehitystä
- hankitaan tutkimuskirjallisuutta keskeisillä länsimaisilla kielillä ja slaavilaisilla kielillä
- tiedekokoelman kirjallisuus hankitaan pääsääntöisesti alkukielisenä. Käännökset hankitaan lähes poikkeuksetta englanninkielisinä. Myös ruotsinkielisiä käännöksiä hankitaan.

Pääosa aineistosta valitaan käyttäen

- arvostelevia kirjalueteloita
- kansallisbibliografioita
- välittäjien toimittamia profiloituja luetteloita
- uutuusluetteloita
- kustantajien uutuustiedotteita
- Helsingin yliopiston tiedeyhteisön asiantuntemusta.

Erityisesti elektronista aineistoa koskevat linjaukset

Elektroniset aineistot hankitaan pääsääntöisesti valtakunnallisen FinELib-konsortion kautta. Konsortiossa Kansalliskirjasto on mukana Helsingin yliopiston osana. Kirjasto tekee yhteishankintoja myös muiden kirjastojen kanssa ja hankkii osan e-aineistoista yksin. Kansalliskirjaston hankkimat elektroniset aineistot asetetaan asiakkaiden käyttöön Helsingin yliopiston tietoverkossa.

Kansalliskirjaston hankinnassa priorisoidaan seuraavia sähköisiä aineistoja:

- hakuteokset, tietosanakirjat, sanakirjat sekä lähdejulkaisut ja muut aineistokokoelmat hankitaan pääsääntöisesti elektronisessa muodossa. Kaikkein tärkeimmät hakuteokset voidaan hankkia myös painettuina (esim. Kansallisbiografia) .
- aikakauslehdet

Jos lehti on saatavissa sekä painetussa että elektronisessa muodossa, ensisijaisesti elektroninen versio hankitaan edellyttäen, että

- elektronisen lehden voi tilata ilman painettua
- elektronisen lehden uusimmat numerot ovat heti käytettävissä
- vanhemmat elektroniset vuosikerrat ovat pysyvästi käytettävissä myös silloin, jos elektronisen lehden tilaaminen lopetetaan. Vanhemmissa vuosikerroissa suositaan PDF- tai vastaavaa muotoa.

Avoimet aineistot (Open access)

Avoimen aineiston valinta- ja käyttöönasettamisperiaatteet ovat samat kuin lisensoidun aineiston. Valittavat aineistot ovat digitaalisia kokoelmia (esim. sanomalehdet, kartta-aineistot, kuvakokoelmat), kokoelma- ja aineistoluetteloita sekä lähdeaineistoja. Aineistot asetetaan käyttöön joko tiedonhakuportaalin tai kokoelmaluettelon kautta.

Elektroniset kirjat

E-monografioiden laajamittainen hankinta ja käyttöönsäasettaminen riippuu tulevasta teknisestä kehityksestä. Kansalliskirjasto siirtyy laajamittaiseen e-kirjahankintaan samaan aikaan Helsingin yliopiston kanssa. Aineiston pitkäaikaissäilytys on keskeinen edellytys.

Kansalliskokoelman aineiston valinnasta

Ulkofennica

Kansalliskokoelmaan hankitaan mahdollisuuksien mukaan myös ns. ulkofennica-aineistoa. Ulkofennicalla tarkoitetaan:

- suomalaisten kirjoittamaa, säveltämää tai kuvittamaa ulkomailla julkaistua aineistoa kielestä riippumatta
- suomenkielistä ulkomailla julkaistua aineistoa tekijän kansallisuudesta riippumatta
- Suomea ja suomalaisia koskevaa ulkomailla julkaistua aineistoa.

Ulkofennica-aineisto voi olla kirjallisuuden ja tallenteiden ohella myös ns. pienpainatteita (esim. näyttelyluettelot).

Verkkoarkisto ja E-Fennica

Kansalliskirjaston tehtävänä on arkistoida kotimaista, yleisön saatavilla olevaa verkkoaineistoa edustavasti ja monipuolisesti.

Aineistoa kerätään pääasiassa kolmella tavalla:

1. verkkoharavoinnilla,
2. massaluovutuksena sekä
3. yksittäisluovutuksina.

Verkkoharavointi tarkoittaa tarkoitukseen kehitetyillä sovelluksilla suoritettavaa, pitkälle automatisoitua verkkoaineiston talteen keräämistä. **Massaluovutuksessa** julkaisija luovuttaa aineiston Kansalliskirjastolle muulla tavoin, koska aineistoa ei teknisistä tai muista syistä voida haravoida. **Yksittäisluovutuksina** otetaan www-lomakkeella vastaan ISBN-numeron saaneita verkkojulkaisuja.

Verkkoharavoinnilla tapahtuva keruu jakaantuu nk. Suomi-keräyksiin ja niitä täydentäviin teemakeräyksiin. **Suomi-keräyksessä** kotimaisia verkkoaineistoja kerätään automaattisella keräysohjelmalla. Vuosikeräykset eivät perustu sisällölliseen valintaan, vaan päämääränä on laaja tilannekuva verkon sisällöstä. Kirjasto arkistoi verkkosivustot, joiden verkkotunnus on ".fi" tai ".ax". Myös kotimaiset sivustot, joiden verkkotunnus on ".com", ".net" jne. pyritään arkistomaan. Suomi-keräys toteutetaan vähintään kerran vuodessa.

Teemakeräyksiin pyritään ennakoimaan tulevan tutkimuksen tarpeita ja täydentämään vuosikeräykseen jääneitä aukkoja. Niiden avulla kerätään tiettyyn aiheeseen tai ajankohtaiseen tapahtumaan liittyvää aineistoa. Keräyksen kohteena voivat olla esimerkiksi merkittävät kansalliset ja valtiolliset tapahtumat, muut tapahtumat, joiden aineisto katoaa nopeasti verkosta sekä odottamattomat maailmanpoliittiset tilanteet, luonnonkatastrofit yms. Teemakeräyksiä voidaan toteuttaa myös yhteistyössä muistiorganisaatioiden ja erilaisten tutkimuslaitosten kanssa. Myös nämä keräykset toteutetaan automaattisella keräysohjelmalla, mutta keruun sisällön suunnitteluun ja tulosten tarkistamiseen käytetään asiantuntijoita.

Lisäksi on päätetty kerätä kattavasti seuraavat aineistot joko haravoiden tai luovutettuina:

- ISBN-tunnuksen saaneet e-kirjat
- ISSN-tunnuksen saaneet e-julkaisut
- yliopistojen ja korkeakoulujen julkaisuarkistoissa olevat aineistot
- verkkolehdet
- virallisjulkaisut
- karttajulkaisut
- vain verkossa julkaistava tai muuten kansalliskokoelmasta puuttuva musiikkiaineisto.

4. Lahjoitukset ja talletukset

Kansalliskirjasto vastaanottaa merkittäviä, Suomen kulttuurihistoriaan sekä tieteeseen ja taiteeseen liittyviä aineistoja. Lahjoitusten vastaanotto harkitaan tapauskohtaisesti, jolloin arvioidaan

- tarjotun aineiston soveltuvuus kirjaston kokoelmaprofiiliin (painopistealueisiin) ja aineiston kulttuurihistoriallinen merkittävyys
- aineiston kunto ja säilytyskustannukset (kotelointi tai muu suojaus) sekä mahdollinen konservointitarve
- aineiston asiakaskäyttöön saattamisessa tarvittava henkilötyöpanos (järjestäminen, luettelointi yms.)
- kirjaston tilaresurssit.

Lahjoituksena hyväksytyt kirjakokoelmat kirjasto sijoittaa kokoelmiinsa harkintansa mukaan ja säilyttää ne omana kokonaisuutenaan vain, mikäli se on kulttuurihistoriallisesti tai provenienssiltaan perusteltua. Lahjoitusaineistot asetetaan asiakaskäyttöön kirjaston käsittelyaikataulun mukaisesti. Jos lahjoitettu aineisto käsittää julkaisuja, joita kirjasto ei liitä kokoelmiinsa, ne lähetetään ensisijaisesti Varastokirjastoon.

Käsikirjoituskokoelma on kirjaston kokoelmista ainoa, pääosin lahjoituksin karttuva kokoelma. Pääsääntönä on, että Kansalliskirjasto vastaanottaa vain *kansallisesti merkittäviä*, Suomen kulttuurihistoriaan, tieteeseen ja taiteeseen, erityisesti musiikin alaan liittyviä aineistoja. Myös lisiä käsikirjoituskokoelmassa jo oleviin aineistoihin

vastaanotetaan. Käsikirjoituskokoelmaan saadut käsikirjoitus- ja arkistolahjoitukset säilytetään provenienssiperiaatteen mukaisesti omina kokonaisuuksinaan.

Kansalliskokoelmaan kirjasto vastaanottaa hyväkuntoisia, kokoelmasta puuttuvia julkaisuja sekä Kansallisen äänitarkiston puuttuvia suomalaisia äänitteitä.

Talletusten osalta noudatetaan samaa valintalinjaa kuin lahjoituksissa. Laajoja ja huomattavasti karttuvia talletuksia ei vastaanoteta. Talletettavan aineiston säilytyksestä ja käyttöön asettamisesta aiheutuvat kulut peritään pääsääntöisesti tallettajalta.

5. Kokoelman näkyvyys ja saavutettavuus

Kansalliskirjasto on kaikille tiedon tarvitsijoille avoin tutkimuskirjasto. Kirjaston kokoelma on kuvailtu kolmeen tietokantaan: kansallisbibliografia Fennicaan, kansallisdiskografia Violaan ja Helsingin yliopiston Helka-tietokantaan. Tietokantoihin lisätään myös tiedot korvaavista tallenteista, digitaalisille objekteille tehdään oma bibliografinen tietue sekä suora linkitys digitaaliseen objektiin. Kokoelmatietokannat ovat maailmanlaajuisesti maksutta käytettävissä.

Kansalliskirjastojen maailmanlaajuinen tehtävä on edistää julkaistun kulttuuriperinnön löytyvyyttä ja saavutettavuutta. Tätä tehtävää toteutetaan mahdollisimman kattavalla kuvailulla, kuvailutietojen välittämisellä myös kansainvälisten toimijoiden kautta sekä saattamalla kokoelmia digitaalisesti tekijänoikeuslainsäädännön puitteissa käytettäväksi. Kansalliskirjasto on aktiivisesti mukana yhteistyössä, joka mahdollistaa kokoelman globaalin näkyvyyden ja saavutettavuuden. Globaali näkyvyys ja saavutettavuus edellyttävät standardien mukaista siirtokelpoista metadataa, jonka periaatteet määrittellään erikseen Kansalliskirjaston *kuvailupolitiikassa*.

Kirjaston kokoelmista annetaan sekä koti- että lukusalilainoja. Lukusalilainoina käytetään kansalliskokoelmaa, erikoiskokoelmia, arkisto- ja käsikirjoitusaineistoa, humanistisen kokoelman ennen vuotta 1900 painettua aineistoa sekä Slaavilaisen kokoelman ennen vuotta 1960 painettua aineistoa. Kansallinen verkkoarkisto tarjotaan asiakkaille erityisiltä työasemilta, joissa aineiston elektroninen toisintaminen ja eteenpäin välittäminen on estetty. –

Mikrokuvattu ja digitoitu alkuperäisteos annetaan asiakkaiden käyttöön vain erittäin perustelluista syistä.

Kirjaston hankkiman elektronisen aineiston käyttö on rajattu lisenssisopimuksissa Helsingin yliopiston verkkoon. Helsingin yliopiston ulkopuolelta tulevat asiakkaat käyttävät lisensoituja aineistoja kirjaston tiloissa joko kirjaston työasemilta tai vierailijatunnuksella omilta kannettavilta työasemiltaan.

6. Kokoelman arviointi - menetelmät ja toimenpiteet

Kokoelmien määrällisellä ja laadullisella arvioinnilla on tarkoitus varmistaa ja huolehtia, että kokoelmat vastaavat jatkuvasti kattavuudeltaan, syvyydeltään, laadultaan ja iältään niille asetettuja tavoitteita sekä asiakkaiden tiedontarpeita. Eri tieteenalojen kokoelmien tasoluokituksessa käytetään apuna ns. Conspectus-koodia², joka osoittaa kokoelmien alojen tason suhteessa toisiinsa sekä määrällisesti että laadullisesti arvioituna.

Varsinaisina kokoelmien arviointimenetelminä toimivat järjestelmistä saatavat kuvaukset eri alojen määrällisistä jakaumista, joiden avulla voidaan luoda jo olemassa olevien kokoelmien profiili ja tämänhetkinen hankinnan taso. Mm. lainaustilastoista saatava eri kokoelmien käyttöaste muodostaa tietoperustan, miten eri alojen kokoelmat vastaavat asiakkaiden tarpeita.

Kokoelmien vahvuuksia ja heikkouksia pyritään arvioimaan yhdessä tutkijoiden kanssa. Arviointi tehdään 4 – 7 vuoden välein. Käyttäjiltä saatava palaute on olennainen osa kokoelmien kehittämistä.

7. Säilytys, tilat ja poistot

Kansalliskirjasto on säilyttävä ja arkistoiva kirjasto. Kirjasto toteuttaa hyvää kokoelmanhoitotapaa kaikkien kokoelmiensa osalta. Säilytysvelvollisuus koskee erityisesti kansallisia kokoelmia, joilla tarkoitetaan kansalliskokoelmaa ja historiallisia kokoelmia. Kansallisten kokoelmien osalta pyritään ennaltaehkäisevään suojaukseen ja huoltoon. *Aineistojen säilytysperiaatteet määritellään tarkemmin erillisessä Säilytyspolitiikassa.* Kokoelma karttuu vuodessa noin yhden hyllykilometrin. Puolet kartunnasta on kansalliskokoelmaan, puolet muuta aineistoa.

Kansallisten kokoelmien säilytysvelvoite asettaa kirjaston säilytystiloille turvallisuus- ja laatuvaatimuksia. Kirjaston suljettu kokoelmavarasto eli ns. kirjaluola (10 000 m²) on erikoisvarusteltu tila, joka on suunniteltu vaativaan tietoaineiston säilytykseen. Kustannustehokkuuden vuoksi on erityisesti huomioitava, että tilaa käytetään tarkoituksenmukaisesti. Arvokkaimmat kokoelmat, kuten kansalliskokoelma sekä historialliset kokoelmat, on kaikki sijoitettu kirjaluolaan. Karttuvan tiedekokoelman vanhempi osa on suljetussa varastossa, mutta uusien ja käytetyin aineisto on avokokoelmana.

² Conspectus on kansainvälisesti käytössä oleva kokoelmien arvioinnin ja kehittämispolitiikan apuväline. Conspectus-järjestelmässä kuvaillaan sovituin tasokoodein ja niihin liittyvin tarkentavin kuvailuin kokoelmien sisältöä, katetta ja laatua.

Lähdeviite: [Guidelines for a collection development policy using the Conspectus model / International Federation of Library Associations and Institutions Section on Acquisition and Collection Development, 2001.](#)

Kansalliskokoelman käytetyimpiä ja hauraita aineistoja tarjotaan alkuperäisten julkaisujen säästämiseksi korvaavina tallenteina, mikromuodossa tai digitoituna. Kaikki kansalliskokoelmaan saapuvat sanomalehdet mikrokovataan. *Kansalliskirjaston kokoelman digitointilinjat määritellään erillisessä Digitointipolitiikassa.*

Kansalliskokoelman aineistojen säilyttämisestä ja poistamisesta säädetään [Laissa kulttuuriaineistojen tallettamisesta ja säilyttämisestä](#) (1433 / 2007 pykälä 23 sekä siihen liittyvässä Opetusministeriön asetuksessa). Käytännössä arkistokokoelmasta ei poisteta mitään. Kulttuurihistoriallisista syistä poistoja ei kohdisteta kirjaston historiallisiin kokoelmiin. Näistä syistä poistot kohdistuvat vain karttuvaan tiedekokoelmaan. Poistettaessa selvitetään:

- kuuluuko aineisto kirjaston painopistealueisiin
- aineiston merkityksellisyys (relevanssi) kokoelman osana
- aineiston huonokuntoisuus
- onko aineisto saatavissa asiakaskäyttöön korvaavina tallenteina.

Laajempia poistoja suunniteltaessa tehdään yhteistyötä keskustakampuksen kirjastojen ja muiden keskustan humanististen tiedekirjastojen kanssa. Kokoelmasta poistettua aineistoa tarjotaan ensisijaisesti Helsingin yliopiston keskustakampuksen kirjastoille ja lopuksi Varastokirjastoon.

8. Suhde muihin kirjastoihin sekä yhteistyö

Kansalliskirjasto koordinoi lakiin perustuen maan vapaakappalekirjastojen yhteistyötä. Kansalliskirjaston ja Helsingin yliopiston välistä yhteistyötä määrittää kirjaston ja yliopiston välinen tavoitesopimus ja sitä tukeva [Kirjastosopimus kirjasto- ja tietopalveluista Helsingin yliopiston ja Kansalliskirjaston välillä 2007-2009](#).

Kansalliskirjaston kokoelmayhteistyö muiden kotimaisten kirjastojen kanssa ei ole yhtä tiivistä. Slaavilaisen kokoelman kehittämistä varten on perustettu Slaavilaisen kirjaston neuvottelukunta, jonka jäsenet edustavat Venäjän tutkimusta eri suomalaisissa yliopistoissa ja tutkimuslaitoksissa.

Kansalliskirjasto osallistuu *Kokoelmakartta-konsortioon*, jonka tavoitteena on kehittää kokoelmatietojen haettavuutta ja aineistojen saatavuutta valtakunnallisella tasolla.

Kansalliskirjasto tekee säilytysyhteistyötä Varastokirjaston kanssa. Ennen vuotta 1800 julkaistun kirjallisuuden kansallinen vastaanottaja on Kansalliskirjasto, kuitenkin huomioiden edellä luvussa 4 linjatut lahjoitusten vastaanottoperiaatteet. Kansalliskirjasto lähettää Varastokirjastoon kotimaisesta aineistosta ylimääräisiä ns. kustantajankappaleita. Varastokirjasto puolestaan toimittaa kansalliskokoelmasta puuttuvia julkaisuja Kansalliskirjastoon.